

Protokół
XIX posiedzenia Polsko-Ukraińskiej Komisji Ekspertów
do spraw doskonalenia treści podręczników szkolnych z historii i geografii
Łódź, 10-14 lipca 2017 r.

Na podstawie Porozumienia między Ministrem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Oświaty i Nauki Ukrainy o współpracy w dziedzinie oświaty, w dniach 10-14 lipca 2017 r. odbyło się w Łodzi XIX posiedzenie Polsko-Ukraińskiej Komisji Ekspertów do spraw doskonalenia treści podręczników szkolnych z historii i geografii.

W posiedzeniu udział wzięli:

ze strony polskiej:

1. prof. dr hab. Marek Kornat – przewodniczący,
2. prof. Uniwersytetu Łódzkiego, dr hab. Marek Barwiński – członek komisji,
3. prof. dr hab. Grzegorz Motyka – członek komisji,
4. dr Piotr Kroll – członek komisji,
5. dr hab. Karol Sanojca – członek komisji,
6. Małgorzata Skórka – sekretarz komisji.

ze strony ukraińskiej:

1. prof. dr hab. Iwan Patrylak – przewodniczący,
2. Natalia Bieskowa – członek komisji,
3. dr hab. Ihor Gyrych – członek komisji,
4. dr Ihor Szczupak – członek komisji,
5. dr Jegor Wradij – członek komisji,
6. Raisa Jewtuszenko – sekretarz komisji.

Porządek obrad:

1. Otwarcie obrad.
2. Referaty, dyskusja plenarna i wnioski ogólne.
3. Analiza treści polskich i ukraińskich podręczników geografii i historii.
4. Ustalenia końcowe: treść protokołu, termin, miejsce i tematyka kolejnego posiedzenia komisji.

Ad 1.

Wystąpienia powitalne wygłosili współprzewodniczący Komisji.

Przyjęto porządek obrad.

Ad 2.

W części ogólnej posiedzenia Komisji przedstawili referaty: prof. Marek Kornat i prof. Iwan Patrylak – „Historiografia. Pamięć. Polityka historyczna”, dr Ihor Gyrych „Wpływ gospodarki na rozwój społeczności i kultury Kijowa w XIX w. do pocz. XX w.”, prof. Marek Barwiński „Rozwój przestrzenny oraz przekształcenia funkcjonalne i społeczne Łodzi – uwarunkowania geograficzno-polityczne” oraz Natalia Bieskowa „Rola dużych miast w gospodarce Ukrainy”.

Po przedstawieniu referatów odbyła się dyskusja, w wyniku której Komisja zaleca autorom podręczników:

1. Zwracanie uwagi na przeobrażenia historiografii własnego Narodu i potrzebę dialogu z drugą Stroną.
2. Podkreślanie dużego znaczenia podręcznikowego dyskursu historiograficznego dla kształtowania polityki pamięci.

Autorzy dwóch referatów nawiązujących do przewodniej myśli posiedzenia Komisji poruszyli problematykę rozwoju wielkich miast, ukazując (na przykładach Łodzi i Kijowa) ich rozwój społeczny, ekonomiczny i kulturalny na tle procesów modernizacyjnych w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX w. do pocz. XX w.

Ad 3.

Strona ukraińska przedstawiła opinie dotyczące następujących polskich podręczników do nauki historii:

„Historia 2. Podręcznik dla gimnazjum” Janusz Ustrzycki, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

„Historia II. Podręcznik dla klasy drugiej gimnazjum”, Tomasz Małkowski, Jacek Rześniowiecki, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

„Historia 2. Część 1. Zakres rozszerzony. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych”, Janusz Ustrzycki, Mirosław Ustrzycki, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

„Historia 2. Część 2. Zakres rozszerzony. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych”, Janusz Ustrzycki, Mirosław Ustrzycki, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

„Historia 3. Część 1. Od początku XX wieku do roku 1945. Zakres rozszerzony, Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych”, Maria Pacholska, Wiesław Zdziabek, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

„Historia 3. Część 2. Zakres rozszerzony. Ciekawi świata. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych”, Mirosław Ustrzycki, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

„Zrozumieć przeszłość. Dzieje najnowsze po 1939 r. Podręcznik do historii dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres rozszerzony. Część 4”, Jarosław Kłaczek, Agnieszka Zielińska, Nova Era Spółka z o.o.

„Historia i społeczeństwo. Swojskość i obcość. Liceum i technikum”, Marcin Markowicz, Olga Pytlińska, Agata Wyroda, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.

„Historia i społeczeństwo. Gospodarka. Liceum i technikum”, Robert Gucman, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.

„Historia i społeczeństwo. Nauka. Liceum i technikum”, Robert Gucman, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.

Strona polska przeanalizowała następujące ukraińskie podręczniki do nauki historii:

Історія України (підручник для учнів 8 класу знз), Швидько Г.К., Чорнобай П.О. ТОВ Видавництво „Генеза”

Історія України (підручник для учнів 8 класу знз), Власов В.С. ТОВ Видавництво „Генеза”

Історія України (підручник для учнів 8 класу знз), Гупан Н.М., Смагін І.І., Пометун О.І. ТОВ Видавництво „Фоліо”

Історія України (підручник для учнів 8 класу знз), Бурнейко І.О., Наумчук О.В., Крижанівська Н.Є., Штанько О.Ф. ТОВ Видавництво „Астон”

Історія України (підручник для учнів 8 класу знз), Гісем О.В., Мартинюк О.О. ТОВ Видавництво „Ранок”

Історія України (підручник для знз з поглибленим вивченням історії), Гісем О.В., Мартинюк О.О. ТОВ Видавництво „Ранок”

Історія України (підручник для учнів 8 класу знз), Подаляк Н.Г., Лукач І.Б., Ладиченко Т.В. ТОВ Видавництво „Генеза”

Історія України (підручник для учнів 8 класу знз), Д’ячков С.В., Литовченко С.Д. ТОВ Видавництво „Ранок”

Голокост в Україні: Пошуки відповідей на питання історії. – Навчальний посібник для учнів старших класів серед. загальноосвіт. навч. закладів (рекомендовано МОН України). Щупак І. – Дніпропетровськ: Український інститут вивчення Голокосту „Ткума”, 2015

Po przedstawieniu opinii na temat podręczników i towarzyszącej temu dyskusji Komisja doszła do wniosku, że w ocenianych materiałach główny akcent został położony na historię polityczną i militarną, brakuje natomiast przykładów wieloletniego pokojowego współzycia i koegzystencji narodów zamieszkujących ziemię I Rzeczypospolitej. W podręcznikach historia Ukrainy przedstawiana jest nie jako część dziedzictwa Rzeczypospolitej, z której ona czerpała i którą współtworzyła, ale jako konfrontacja narodu ukraińskiego (utożsamianego z chłopami, mieszczanami, duchowieństwem prawosławnym i Kozakami) z magnaterią

i szlachtą, w domyśle polską, charakteryzowaną jako warstwę zainteresowaną gospodarczym wyzyskiem ziem ukraińskich i polonizacją jej mieszkańców. W podręcznikach nadal też zauważane są błędy merytoryczne w opisie ustroju państwa polsko-litewskiego, polityki wewnętrznej państwa oraz oceny unii lubelskiej i brzeskiej oraz konfederacji barskiej.

Komisja postanowiła rekomendować, aby w przygotowywanych podręcznikach większy nacisk położyć na te fragmenty historii i dziedzictwa kulturowego przedrozbiorowej Rzeczypospolitej, które są wspólnym dorobkiem wszystkich narodów i grup społeczno-kulturowych. Takie podejście pozwoli lepiej zrozumieć kulturę polską i ukraińską (a także żydowską, tatarską i inne), jak również odnaleźć wspólne korzenie całego szeregu aspektów naszych współczesnych tożsamości.

Komisja zwraca uwagę autorom polskich podręczników na konieczność częstszego ukazywania pozytywnej roli Ukraińców i Ukrainy w historii XX w. (wspólna walka z Rosją Sowiecką w 1920 r., udział Ukraińców w wojsku polskim we wrześniu 1939 r., wkład Ukrainy w rozpad ZSRR, etc.), oraz na niedopuszczalność używania terminu „wojna domowa” w odniesieniu do współczesnego konfliktu ukraińsko-rosyjskiego, jak również nieodpowiedniego określania sensu rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie, zwłaszcza aneksji Krymu, potępionej przez Radę Europy i inne organizacje międzynarodowe.

Komisja rekomenduje autorom ukraińskich podręczników zwrócenie większej uwagi na rolę polskiego ruchu wyzwolenieckiego XIX –XX w. we wspólnej walce Ukraińców i Polaków przeciwko wrogim imperializmom.

Strona ukraińska przeanalizowała następujące polskie podręczniki do nauki geografii:

„Blżej geografii. Podręcznik Gimnazjum. Część 3”, Agnieszka Lechowicz, Maciej Lechowicz, Ewa Sulejczak, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.

„Geografia. Zakres podstawowy. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych”, Zbigniew Zaniewicz, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

„Geografia 1. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych”, Radosław Wróblewski, Maria Zawadzka-Kuc, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

„Geografia 2. Zakres rozszerzony. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych”, Janusz Stasiak, Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

Strona polska poddała ocenie następujące ukraińskie podręczniki do nauki geografii:

Географія (підручників для учнів 8 класу зн) Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш., Довгань А. І. ТОВ Видавництво „Генеза”

Географія (підручників для учнів 8 класу зн) Булаба Л. М. ТОВ. Видавництво „Ранок”

Географія (підручників для учнів 8 класу зн) Бойко В.М., Дітчук І.Л., Заставецька Л.Б. ТОВ „Абетка”.

Komisja podkreśliła, że nauczanie geografii na Ukrainie w klasie ósmej jest ukierunkowane na kształtowanie wizerunku geograficznego swojego państwa, a zwłaszcza wiedzy o przyrodzie i mieszkańcach Ukrainy. Komisja rekomenduje rozszerzenie części dotyczącej formowania terytorium Ukrainy o wcześniejsze podziały terytorialne z okresu XVI-XIX wieku (np. polsko-tatarskie, polsko-rosyjskie, austriacko-rosyjskie). Ograniczenie się w podręcznikach wyłącznie do wieku XX, skutecznie utrudnia wytłumaczenie uczniom przyczyn podziałów regionalnych współczesnej Ukrainy. Ponadto krytycznie należy ocenić fragmenty poświęcone współczesnej strukturze narodowościowej Ukrainy, a zwłaszcza bardzo lakoniczną (zawartą tylko w zestawieniach tabelarycznych) informację o mniejszości polskiej. Ze względu na historyczne znaczenie oraz rolę kulturową i gospodarczą ludności polskiej na ziemiach ukraińskich, powinno się poświęcić jej więcej uwagi w podręcznikach szkolnych.

Komisja pozytywnie ocenia treść polskich podręczników do geografii i zauważa, że we wszystkich przedstawionych podręcznikach praktycznie nie ma wiadomości o Ukrainie (dokładnie dwie uwagi o tym, że to ubogi kraj i o „przyłączeniu” Krymu do Rosji). Proponuje, aby w tematach dotyczących opisu gospodarki światowej, zwłaszcza w części odnoszących się do rolnictwa i współczesnego handlu międzynarodowego, uwypuklić informacje dotyczące gospodarki ukraińskiej.

Ad. 4

Ustalono, że XX. posiedzenie Komisji odbędzie się w ostatnim tygodniu czerwca 2018 r. w Czarnomorsku. Tematyka publicznej części posiedzenia będzie obejmować w części historycznej i geograficznej problem „Rok 1918 w Europie Środkowowschodniej”. Obie strony przygotują referaty naukowe poświęcone tym zagadnieniom.

Integralną częścią dokumentacji pracy Komisji są załączone teksty referatów przedstawionych w czasie posiedzenia oraz teksty szczegółowych recenzji podręczników.

W imieniu Strony polskiej

W imieniu Strony ukraińskiej

prof. Marek Kornat

prof. Iwan Patrylak

Łódź, 13 lipca 2017 roku